

Aan: het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit
t.a.v. Nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

E-Mail: herzieningNAP@minlnv.nl

7 januari 2022

Betreft: Reactie 'Consultatie nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden'

Geachte heer/mevrouw,

Bij dezen reageren wij op uw vraag om feedback op het nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden 2021-2025 (2030).¹

Kortweg vinden wij het voorliggende 'nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden' teleurstellend en niet in lijn met de gestelde eisen van Richtlijn 2009/128/EG. Wij concluderen, dat een herziening van het actieplan dringend gewenst is. In het volgende lichten wij onze reactie op het actieplan in drie delen toe:

1. Een samenvattende conclusie van het 'nationaal actieplan duurzaam gebruik pesticiden', hierna NAP genoemd, met een korte toelichting;
2. Specifieke kritische tekortkomingen van het NAP;
3. Onze visie over een aangepast NAP 2021-2025.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2021/11/25/consultatie-nationaal-actieplan-duurzaam-gebruik-pesticiden>

1. Samenvattende conclusie

1.1. Het actieplan is eenzijdig

Het NAP is geschreven door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Voor duurzame landbouw is er minstens ook de blik van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport nodig. Belangrijke actoren die zich inzetten voor gezondheid, belangen van omwonenden, biodiversiteit, bodem en waterkwaliteit zijn niet betrokken bij het opstellen van dit plan. Terwijl bestrijdingsmiddelen juist enorme effecten hebben op al deze terreinen.

1.2. Het actieplan legt de verantwoordelijkheid op de verkeerde plek

Dit dossier is een dossier waarin de overheid als belangenbehartiger voor haar burgers zou moeten optreden maar waarbij ze dat niet doet. Er wordt eenzijdig verwezen naar landbouworganisaties. De burgers die er samen met hen uit zouden moeten komen, worden niet benoemd en worden niet gehoord. Het plan is te algemeen en op vrijwilligheid gebaseerd om de benodigde actie te faciliteren.

1.3. Het actieplan sluit niet aan op de maatschappelijke realiteit

Onderzoek na onderzoek toont de grote schade aan van pesticiden voor mens, water, bodem en biodiversiteit. De kosten voor de maatschappij zijn enorm. Richtlijn 2009/128/EG, artikel 7 lid 2 verwacht van de lidstaten dat zij o.a. informatie verzamelen, indien beschikbaar, over chronische vergiftigingen in groepen die regelmatig aan pesticiden kunnen zijn blootgesteld, zoals personen die met pesticiden omgaan, werknemers in de landbouw en personen die in de nabijheid wonen van gebieden waar pesticiden worden toegepast. Het NAP geeft hiervan geen rekenschap en laat het verzamelen van informatie over aan onafhankelijke niet-gouvernementele organisaties. Zo is het bijzonder te noemen dat de parkinsongemeenschap zelf het initiatief moet nemen om een grootschalig onderzoek – parkinson-PEST – op poten te zetten om dit type informatie te verzamelen².

Recent vroegen 1,2 miljoen Europeanen om het uitfaseren van synthetische pesticiden met 80% tegen 2030 en met 100% tegen 2035. De Tweede Kamer nam op 6 oktober 2021 de motie van Vestering aan die deze doelstelling onderschrijft. Hiermee rekening houdende, voldoet het NAP niet aan Richtlijn 2009/128/EG artikel 4 lid 1: Bij het opstellen en herzien van hun nationale actieplannen houden de lidstaten rekening met de gezondheids-, sociale-, economische- en milieueffecten van de geplande maatregelen, met bijzondere omstandigheden op nationaal, regionaal en plaatselijk niveau, alsmede met de standpunten van alle relevante groepen van belanghebbenden.

1.4. Het actieplan mist ambitie en is veel te algemeen

² <https://www.parkinson.nl/wat-we-doen/onderzoek/onderzoek-dat-we-mogelijk-maken/>

Om de uitvoering van Richtlijn 2009/128/EG (5) te vergemakkelijken moeten de lidstaten in hun actieplan kwantitatieve doelstellingen, streefcijfers, maatregelen, indicatoren en tijdschema's vaststellen om de risico's en de effecten van het gebruik van pesticiden voor de menselijke gezondheid en het milieu te verminderen. In het voorliggende NAP ontbreken deze in Richtlijn 2009/128/EG (5) gestelde eisen.

In het NAP (en in Toekomstvisie Gewasbescherming) wordt de ambitie van de Farm-to-Fork strategie van de Europese Commissie om het gebruik van chemische en gevaarlijkere pesticiden tegen 2030 met 50% te verminderen, zelfs niet genoemd. In de NAP ontbreekt zelfs de doelstelling om de voor gezondheid en het milieu schadelijke middelen, de 55 zogenaamde 'Candidates for Substitution (CfS)'³ uit te faseren.

1.5. Het actieplan is achterhaald

Het NAP is achterhaald. Het recente rapport van de RIVM⁴ geeft aan dat de huidige toelatingsprocedure voor pesticiden niet voldoet. Het OBO-onderzoek⁵ toonde aan dat pesticiden op 250 meter afstand van de bespoten akker bij omwonenden terechtkomen en zich 5000 meter van de akkers door de lucht verspreiden. Dit wetend, is een bufferzone van 10-50 m volstrekt ontoereikend. Het huidige systeem van beoordeling en toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden beschermt ons niet tegen deze uitwassen.

Het NAP houdt geen tekening met de eerste alinea van artikel 12 van de Richtlijn 2009/128 luidt: "De lidstaten dragen er zorg voor dat, met inachtneming van de eisen inzake hygiëne, volksgezondheid en biodiversiteit, of van de resultaten van desbetreffende risicobeoordelingen, het gebruik van pesticiden in bepaalde specifieke gebieden wordt geminimaliseerd of verboden. Er worden passende risicobeheersmaatregelen genomen en in eerste instantie worden het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, zoals omschreven in Verordening (EG) nr. 1107/2009, en biologische bestrijdingsmiddelen overwogen."

De opmerking die nu in het concept NAP staat aangaande de toelatingsbeoordeling van pesticiden voor omwonenden en passanten is onjuist dan wel misleidend. Bij de toelatingsprocedure wordt slechts een beperkt aantal (directe) parameters beoordeeld, bovendien uitgaande van een zeer beperkt verspreidingspatroon.

Het voorzorgprincipe dient het uitgangspunt te zijn voor de beoogde vermindering van de risico's en de effecten van pesticiden gebruik. Volgens artikel 2 lid 3 vormen de bepalingen van richtlijn 2009/128 voor de lidstaten geen beletsel om het voorzorgbeginsel toe te passen bij het beperken of verbieden van het gebruik van pesticiden onder bepaalde omstandigheden of in bepaalde gebieden.

Fundamentele problemen vragen om een fundamenteel andere aanpak. Dat betekent een totaal andere methode van beoordeling van pesticiden en – tot we zover zijn – het hanteren

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0408&rid=1>

⁴ <https://rivm.openrepository.com/handle/10029/625370>

⁵ <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0052.pdf>

van het voorzorgsprincipe. Als zoals het RIVM schrijft 'De huidige testen onvoldoende duidelijk kunnen maken of een stof kleine veranderingen in de hersenen kunnen veroorzaken waardoor aandoeningen als Parkinson kunnen ontstaan', is dus nooit beoordeeld of middelen veilig zijn. Als dat zo is, dan moet de overheid veel preventiever optreden. Het beleid is anders onrechtmatig.

Hiermee rekening houdend voldoet het NAP niet aan Richtlijn 2009/128/EG artikel 4 lid 1, teneinde kwantitatieve doelstellingen, streefcijfers, maatregelen en tijdschema's vast te stellen om de risico's en de effecten van het gebruik van pesticiden voor de menselijke gezondheid en het milieu te verminderen. Zowel de 'Toekomstvisie Gewasbescherming' als het voorliggende NAP moeten terug naar de tekentafel.

2. Specifieke kritische tekortkomingen van het NAP

2.1 Bescherming aquatisch milieu en drinkwater

Het actieplan negeert fundamentele tekortkomingen bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen, gaat voorbij aan de realiteit en toont een zwak beleid voor een effectieve waterbescherming.

Oppervlaktewater

De KRW vraagt de lidstaten om uiterlijk in 2015 in het oppervlaktewater een goede chemische en ecologische toestand te bereiken. Ondanks de vele programma's die het doel hebben om het aantal normoverschrijdingen te verlagen en daarmee aan de KWR-normen te voldoen, is het doel zelfs in 2020 iet gehaald. Het NAP gaat o.a. voorbij aan de bevindingen en adviezen van Royal HaskoningDHV⁶ en het PBL 2019⁷. Het actieplan is te vrijblijvend en zet verder in op ineffectieve programma's.

In 2014 schrijft Royal HaskoningDHV in een rapport "In aanvulling op het gebruik van verschillende modellen is er voor een aantal stoffen twijfel over de toelatingsbeoordeling en gebruikte stofgegevens."

In de tussenevaluatie van het PBL 2019 werden ernstige tekortkomingen bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen van het Ctgb vastgesteld, die mede de oorzaak zijn van de te vele normoverschrijdingen:

- Op 75% van de locaties zijn 34 stoffen niet toetsbaar. Dit betreft ook stoffen die voor het aquatisch milieu zeer giftig zijn, en pas aangetoond kunnen worden bij een flinke normoverschrijding. Dergelijke stoffen (o.a. esvenvalerat, deltamethrin) voldoen niet

⁶ 9X4005/R00005/904234/AH/Gron Strategie verminderen risico's 24 juni 2014 - 14 - Definitief rapport Royal HaskoningDHV

⁷ Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd, Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst, 2019

aan de eisen voor de toelating voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen (EC 1007/2009, artikel 29 lid 1, g).

- Het Ctgb hanteert toelatingsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen die soepeler zijn, dus hoger gehalten toelaten dan de KWR-normen voor chronische blootstelling. Daardoor worden de KWR-normen gemakkelijk overschreden.
- Overschrijding van de toelatingsnorm zou bij gebruik volgens het voorschrift niet mogen optreden. Dat er toch overschrijdingen van de toelatingsnorm zijn, kan erop duiden dat stoffen niet volgens het voorschrift worden gebruikt. Maar het kan ook duiden op tekortkomingen in de toelatingsprocedure.
- De Nederlandse toelatingsprocedure houdt – in tegenstelling tot de Europese procedure – geen rekening met verliezen via drainage en oppervlakkige afspoeling. Daarnaast wordt de bijdrage van spuitdrijf met een factor 1,2 tot 2,5 onderschat.

Grondwater

Het onderzoeksrapport van KWR (2020)⁸: “Sporen van bestrijdingsmiddelen zijn in 796 van de 1284 (62%) filters aangetroffen. In 34% van de filters was sprake van overschrijding van de norm uit de Europese grondwater-richtlijn voor individuele bestrijdingsmiddelen en humaan-toxicologisch relevante metabolieten van 0,1 µg/l.”

Volgens dit onderzoek zijn in heel Nederland bestrijdingsmiddelen in het grondwater aangetroffen; de hoogste concentraties in bollengebieden, Noord-Brabantse zandgronden; in Limburg overschrijdt 87,5% van de metingen de waterkwaliteitseis van 0,1 microgram individuele bestrijdingsmiddel per liter grondwater.

De drie zones: waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en het intrekgebied worden bepaald door de provincie en zijn vastgelegd in de Provinciale Milieu Verordening (PMV). Er is een model PVM, maar daar wordt door verschillende provincies van afgeweken⁹.

In plaats van dat de overheid ter bescherming van het aquatische milieu duidelijke en concrete maatregelen treft, bestaat het NAP uit vage maatregelen zoals het vroegtijdig signaleren van mogelijke knelpunten in relatie tot de drinkwaterwinning en grondwater, verbeterde spuittechnieken, weerbare rassen, communicatie en voorlichting, oriëntatie verbetering inzameling resten en gebruikte verpakkingen van gewasbeschermingsmiddelen.

Om het grond- en oppervlaktewater effectief tegen pesticiden te beschermen en aan de wettelijke normen te voldoen, verwachten wij van de overheid dat:

- a. Het Ctgb aangemaand wordt om
 - de toelatingscriteria en toetsingsnormen van gewasbeschermingsmiddelen aan de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater aan te passen;

⁸ KWR 2020.067. Grondwaterkwaliteit Nederland 2020. Anorganische parameters, bestrijdingsmiddelen, farmaceutica en overige verontreinigende stoffen in de grondwatermeetnetten van de provincies

⁹ <https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/thema-s/grondwater/achtergrond/>

- de tekortkomingen bij de toelatingsprocedure te herstellen, d.w.z. rekening te houden met de afvoer via drainage en afspoeling vanaf de oppervlakte;
 - de toelating van gewasbeschermingsmiddelen, waarvan de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater niet toetsbaar zijn, in te trekken.
- b. Het principe volgt 'Wat er niet in komt, hoeft ook niet gezuiverd te worden'
- Invoering van biologische landbouw in waterbeschermingsgebieden, inclusief de intrekgebieden en voor infiltratie gevoelige toevoergebieden voor oppervlaktewater.
 - Herziening van het provinciaal beschermingsbeleid: geen toepassing van bestrijdingsmiddelen in de drie zones: waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en intrekgebied.

2.2. Geïntegreerde gewasbescherming

Sinds 1 januari 2014 zijn de EU-lidstaten verplicht om de algemene beginselen van de geïntegreerde gewasbescherming (IPM) toe te passen. Tot vandaag is de realisatie in Nederland nihil. Het NAP zet het inefficiënte beleid van de laatste 20 jaren voort. De focus is op technische oplossingen zonder concrete doelstellingen.

In EG Nr. 1107/2009, Afdeling 2, artikel 55 (gebruik van gewasbeschermingsmiddelen) is vastgelegd: "Gewasbeschermingsmiddelen moeten op juiste wijze worden gebruikt". Het (gebruik) voldoet ook aan de bepalingen van Richtlijn 2009/128/EG en met name aan de algemene beginselen van een geïntegreerde gewasbescherming als bedoeld in artikel 14 van en in bijlage III bij voornoemde richtlijn (Richtlijn 2009/128/EG), die uiterlijk met ingang van 1 januari 2014 wordt toegepast.

Het Nederlandse beleid voor de verplichte toepassing van geïntegreerde gewasbescherming (IPM), is gekenmerkt door vele programma's en pilots zonder het vereiste resultaat. Zoals het PBL (2019) vaststelt: "Een graadmeter voor het succes van geïntegreerde gewasbescherming is of telers het middelengebruik weten terug te brengen. In Nederland is dat ondanks het toepassen van IPM maatregelen nog niet of beperkt het geval¹⁰." De afzet van bestrijdingsmiddelen is van 2016 tot 2020 zelfs (2%) toegenomen¹¹. Ondanks dat de gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen de toepassing moeten registreren, is het CBS nog steeds afhankelijk van de verkoopcijfers van middelen en worden de registratiegegevens van de gebruikers niet door de overheid verzameld en geëvalueerd.

Het NAP bevat geen vaste doelstellingen voor de reductie van bestrijdingsmiddelen en verbindt IPM met technische oplossingen, zoals o.a. CRISPR-Cas, aangeprezen in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030. Dit terwijl op 25 juli 2018 het Europese Hof CRISPR-Cas als een genetische modificatie beoordeelde en dus onder de

¹⁰ geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd, Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst, 2019

¹¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/85130NED>

strengere GMO-Wetgeving valt¹². Het NAP bevat geen concrete acties om de effecten van een pesticidereductie op de kwaliteit van ons voedsel te monitoren.

In het NAP ontbreekt de doelstelling van de Farm to Fork (25% biologische landbouw, 50 % reductie van bestrijdingsmiddelen in 2030). Ook ontbreekt in het NAP het verplicht stellen van alternatieven in de teelt van een bepaald gewas, als 10-15% van de boeren de alternatieven toepassen.

De overheid kan niet doorgaan met vage intenties zoals, 'doelgerichte bestrijding van ziekten, plagen en onkruiden met gewasbeschermingsmiddelen met zo min mogelijk neveneffecten', of met het invoeren van 'weerbare teeltsystemen', die aan de vrijwillige medewerking van de telers wordt overgelaten.

De overheid dient het gebruik van pesticiden daadwerkelijk te reduceren en dient de volgende maatregelen te nemen:

- Stimuleren en promoten van biologische landbouw. Zodanig financieel-economische maatregelen treffen (via heffingen en belastingen) opdat de biologische sector groeit naar de Europese doelstelling van een areaal biologische landbouw van 25% in 2030.
- Financieel en technisch ondersteunen van agrariërs die willen omschakelen van gangbare naar biologische landbouw.
- Jaarlijkse evaluatie en publicatie van het gebruik van pesticiden, gebaseerd op de verzamelde data uit de pesticide registraties van de gebruikers, per gewas en voor elk jaar.
- Monitoring de effecten van de maatregelen door de retail te verplichten residuen van pesticiden in ons voedsel te controleren en de resultaten te publiceren.

2.3. Natura 2000-gebieden

De eerste alinea van artikel 12 van de Richtlijn luidt: "De lidstaten dragen er zorg voor dat, met inachtneming van de eisen inzake hygiëne, volksgezondheid en biodiversiteit, of van de resultaten van desbetreffende risicobeoordelingen, het gebruik van pesticiden in bepaalde specifieke gebieden wordt geminimaliseerd of verboden. Er worden passende risicobeheersmaatregelen genomen en in eerste instantie worden het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen met een laag risico, zoals omschreven in Verordening (EG) nr. 1107/2009, en biologische bestrijdingsmiddelen overwogen."

Bovenstaande is op te vatten als een dwingende maatregel. Wanneer dit artikel 12 wordt gelezen in samenhang met artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn is dwingend voorgeschreven, dat indien het gebruik van pesticiden zodanig is, dat dit (significante) effecten kan hebben op Natura 2000-gebieden, dit dient te worden verboden. Het artikel 12 van de Richtlijn 2009/128/EG in samenhang met het voorzorgprincipe uit artikel 2 schrijft een algemeen verbod of minimalisering voor van het gebruik van pesticiden.

¹² <https://www.slijpenlegal.nl/blog/2018/crispr-cas-wettelijke-regels-gmo-toch-van-toepassing>

In het concept NAP staat geen enkele maatregel waarmee een daling van de belasting van de Natura 2000-gebieden kan worden gerealiseerd. Er wordt slechts verwezen naar nationale doelstellingen op de lange termijn. Het concept NAP dient uitvoering te geven aan de opdracht die volgt uit artikel 12 van de Richtlijn 2009/128/EG, dit concept dient passend te worden beoordeeld volgens de voorschriften die behoren bij de Habitatrichtlijn en dient opnieuw ter inzage te worden gelegd.

3. Onze visie over een aangepaste NAP 2021-2025

Wat we zouden willen zien:

- **Van delen naar het geheel**

Het actieplan benadrukt het gezamenlijke belang en zet dat belang in een breder perspectief dan alleen de teelt. De volksgezondheid en de effecten op bodem, water en biodiversiteit worden een vanzelfsprekend zwaarwegend onderdeel van dit bredere perspectief.

- **Van informeren naar participeren**

Het brede publiek praat mee en zit als serieuze gesprekspartner aan tafel. Denk dan aan het burgerinitiatief Meten = Weten, PAN Nederland, Milieudefensie, Greenpeace, de Parkinson Vereniging, Stichting Tegengif, Natuurmonumenten, Consumentenbond etc.

- **Van ruimte laten naar stelling nemen**

Een actieplan informeert niet alleen, maar neemt ook stelling. Als je vindt dat particulieren hun gedrag moeten veranderen, dan neem je daar zelf de leiding in. Dan staan pesticiden niet meer voor het grijpen in de bouwmarkt, etc. Dan staan de alternatieven daar (en worden die eventueel gesubsidieerd).

- **Van vaag naar duidelijkheid**

De opleiding van de adviseur wordt zodanig ingevuld dat deze het hulpmiddel is om de verduurzaming te versnellen. In het actieplan moet duidelijk omschreven zijn hoe we de onafhankelijkheid van de adviseurs waarborgen, wat deze precies moet weten en waar deze ook op aandringt (zie vorige punt over stelling nemen) Hoe zorgen we dat zij op de hoogte zijn van de allerlaatste gezondheidsrisico's?

- **Stimuleringsregeling voor innovaties en verduurzaming**

Het actieplan dient in het teken staan van het versneld uitfaseren van synthetische pesticiden: 80% reductie in 2030 en een volledige uitfasering in 2035.

Dat vraagt een registratieplicht per gebruiker, per gewas en per jaar, inclusief toegepaste alternatieven. Deze gegevens dienen jaarlijks door de overheid verzameld en gepubliceerd te worden.

Dat vraagt om grondige herziening van de toelatingscriteria en de wijze van en organisatie voor beoordeling. Ook vraagt het een herziening van het subsidiesysteem, waarbij pesticide-vrije teelten voorrang krijgen.

Het vraagt om het vervangen van de huidige Toekomstvisie Gewasbescherming door een Toekomstvisie Duurzame en Gezonde Leefomgeving zonder schadelijke pesticiden.

We bieden graag aan om daarmee te helpen en om er echt een actieplan van/voor heel Nederland van te maken.

Namens:

[ASEED Europe](#)

[Foodwatch Nederland](#)

[Insecten in Nood](#)

[Parkinson Vereniging](#)

[Pesticide Action Network Netherlands](#)

[Stichting Tegengif](#)

[Velt](#)

[Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding](#)

[Vereniging Meten=Weten](#)

[Voedsel Anders](#)

[WECF Nederland](#)

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Jobien Wind, Beleidsmedewerker Parkinson Vereniging: M. 0653501534

Margriet Mantingh, Voorzitter Pesticide Action Network Netherlands: M. 06 12532813

